

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан математичного факультету
С. І. Гоменюк
(підпис) (ініціали та прізвище)
« _____ » _____ 202_

ШКІЛЬНИЙ КУРС АСТРОНОМІЇ

(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки магістрів
(назва освітнього ступеня)

очної (денної) та заочної (дистанційної) форм здобуття освіти
спеціальності 014 Середня освіта
(шифр, назва спеціальності)

предметної спеціальності 014.08 Середня освіта (Фізика)
(шифр і назва)

освітньо-професійна програма Середня освіта (Фізика)
(назва)

Укладач: **Іваницький О. І., д. пед. н., професор, завідувач кафедри
педагогіки та психології освітньої діяльності**
(ПІБ, науковий ступінь, вчене звання, посада)

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри загальної та
прикладної фізики

Протокол № _____ від “ _____ ” _____ 202_ р.
Завідувач кафедри загальної та прикладної
фізики

_____ А. М. Андрєєв
(підпис) (ініціали, прізвище)

Ухвалено науково-методичною радою
математичного факультету

Протокол № _____ від “ _____ ” _____ 202_ р.
Голова науково-методичної ради
математичного факультету

_____ О. С. Пшенична
(підпис) (ініціали, прізвище)

Погоджено
з навчально-методичним відділом

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

Погоджено з навчальною лабораторією
інформаційного забезпечення освітнього
процесу

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

2021 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
<u>Галузь знань</u> <u>01 Освіта/Педагогіка</u> (шифр і назва)	Кількість кредитів – 5	Обов'язкова	
		Цикл дисциплін..... <i>(вказати цикл, до якого належить програма, відповідно до ОПП та навчального плану)</i>	
Спеціальність <u>014 Середня освіта</u> (шифр і назва)	Загальна кількість годин – 150	Семестр:	
Предметна спеціальність <u>014.08 Середня освіта (Фізика)</u> (шифр і назва)		2 -й	2 -й
Освітньо-професійна програма <u>Середня освіта (Фізика)</u> (назва)		Лекції	
	16 год.	4 год.	
	*Змістових модулів –8	Семінарські	
Рівень вищої освіти: магістерський)	Кількість поточних контрольних заходів – 18	32 год.	10 год.
		Самостійна робота	
		102 год.	136 год.
		Вид підсумкового семестрового контролю: екзамен	

*Кількість змістових модулів визначається за формулою: $ZM = (ЗКК - 1К) \times 2$, де ZM – змістові модулі, $ЗКК$ – загальна кількість кредитів, $1К$ – 1 кредит, що відводиться на підсумковий семестровий контроль.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Шкільний курс астрономії» є систематизоване формування знань про методи і результати вивчення законів руху, фізичної природи, еволюції небесних тіл та Всесвіту в цілому; оволодіння студентами здатністю аналізувати астрономічні поняття, закони, теорії з точки зору їх трактування в сучасній науці для визначення основних напрямків удосконалення методики та технології викладення їх у шкільному курсі астрономії.

- Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Шкільний курс астрономії» є

- ознайомити магістрантів з методами пізнання астрономічних явищ і процесів та їх вивченням у шкільному курсі;

- оволодіння студентами основами знань про методи і результати досліджень фізичної природи небесних тіл і їх систем, будови і еволюції Всесвіту;

- набуття системних знань про походження природних об'єктів Всесвіту, їх фізичних властивостей, законів руху та еволюції, уявлень про походження, будову та еволюцію Всесвіту в цілому;

- розкрити особливості організації астрономічних досліджень на сучасному етапі розвитку суспільства:

- набуття знань про цілі, форми, методи і засоби вивчення астрономії у закладах середньої освіти.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких результатів навчання (знання, уміння тощо) та компетентностей:

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
1	2
<p><i>Результати навчання:</i></p> <p><i>знання:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • знання основних понять астрономії; • знання і розуміння ролі астрономії в пізнанні фундаментальних знань про природу, використання яких є базою науково-технічного прогресу; <p><i>уміння:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • визначати загальні формули, закономірності, інструментальні засоби астрономії та їх інтерпретацію у шкільному курсі фізики; • застосовувати форми, методи і засоби навчання астрономії у професійній діяльності; • грамотно користуватися мовою предметної області; • отримувати астрономічну інформацію з електронних бібліотек, реферетивних 	<p><i>Методи навчання:</i></p> <p>пояснювально-ілюстративний та репродуктивний методи, проблемне навчання, метод проєктів, евристична бесіда, дискусія, астрономічне спостереження.</p>

<p>журналів, інтернету і т. ін.</p> <p>Компетентності:</p> <p>продемонструвати наукові уявлення про будову і еволюцію Всесвіту, знання основ сучасної астрономії;</p> <p>визначати загальні формули, закономірності, інструментальні засоби астрономії та їх інтерпретацію у шкільному курсі фізики;</p> <p>застосовувати форми, методи і засоби навчання астрономії у професійній діяльності;</p> <p>грамотно користуватися мовою предметної області;</p> <p>застосовувати знання про сучасну природничо-наукову картину світу у навчальній та професійній діяльності;</p> <p>грамотно і безпечно шукати, аналізувати, обробляти і застосовувати астрономічну інформацію засобами цифрових технологій на засадах академічної доброчесності.</p>	<p>Контрольні заходи:</p> <p>Поточні контрольні заходи</p> <p>Обов'язкові види роботи:</p> <p>Демонстрація і захист презентації з питань семінару (max 5 балів) – на кожному практичному занятті. Захист демонстрації полягає в обґрунтуванні магістрантом методичних особливостей презентації (послідовність матеріалу, проблемність викладу) та її візуального ряду.</p> <p>Тестове завдання (max 10 балів) – двічі на семестр, наприкінці 4 і 8 змістових модулів.</p> <p>Додаткові види роботи:</p> <p>Індивідуальне письмове завдання у вигляді реферату (max 5 балів) виконується за бажанням студента або у випадку пропуску практичного заняття. Теми рефератів на вибір студента зазначені у планах практичних занять. Усі письмові завдання подаються виключно через платформу Moodle.</p> <p>Реферат передбачає реферування і огляд наукових статей та матеріалів, присвячених даній темі. Обсяг реферату – до 6000 знаків з пробілами. Перелік реферованих джерел оформлюється за зразком:</p> <p>Підсумкові контрольні заходи:</p> <p>Усна відповідь на екзамені (max 20 балів) передбачає розгорнуте висвітлення двох питань курсу (max 10 балів за кожне питання):</p> <p>Захист індивідуального методичного завдання (max 20 балів) здійснюється на заліковому тижні. Публічний захист є обов'язковою вимогою для зарахування результатів за даними видами робіт.</p>
---	--

Міждисциплінарні зв'язки.

Вивчення дисципліни «Шкільний курс астрономії» ґрунтується на знаннях всіх розділів загального курсу фізики та курсу теоретичної фізики, математики, педагогіки (зокрема, дидактики), методики навчання фізики.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Предмет астрономії. Небесна сфера і закони руху небесних тіл.

Предмет астрономії та його особливості. Точки і лінії небесної сфери. Горизонтальна та екваторіальна системи координат. Видимий рух Сонця. Екліптика. Час та календар.

Закони руху небесних тіл. Системи світу Птолемея і М. Коперника. Закони Кеплера та їх зв'язок із законами Ньютона. Використання законів руху для визначення відстаней до тіл Сонячної системи, а також розмірів і мас небесних тіл.

Змістовий модуль 2. Методи і засоби астрономічних досліджень

Оптичні телескопи. Радіотелескопи. Радіоінтерферометри з наддовгою базою. Найбільші телескопи в Україні та у світі. Астрономічні обсерваторії.

Астрофотометрія. Астроспектроскопія. Основні поняття спектроскопії. Види спектрів космічних об'єктів. Принцип визначення хімічного складу та температури космічних тіл. Визначення променевої швидкості за спектром. Приймачі випромінювання в астрономії.

Методика вивчення змісту модулів 1-2 у шкільному курсі астрономії

Змістовий модуль 3. Планети Сонячної системи.

Подібність та відмінність між планетами земної групи та планетами-гігантами. Планети земної групи. Фізичні та орбітальні характеристики. Планети-гіганти. Фізичні та орбітальні характеристики. Супутники планет. Кільця планет. Карликові планети Назва

Змістовий модуль 4. Малі тіла Сонячної системи

Астероїди. Комети. Тіла з поясу Койпера. Метеори та метеорити. Метеорні потоки. Фізичні характеристики малих тіл Сонячної системи та гіпотези походження. Астероїдна небезпека

Змістовий модуль 5. Космогонія Сонячної системи та відкриття екзопланет

Гіпотези і теорії виникнення Сонячної системи, утворення планет. Основні етапи формування Сонячної системи. Відкриття екзопланет, їх фізичні характеристики.

Методика вивчення змісту модулів 3-4 у шкільному курсі астрономії.

Змістовий модуль 6. Узагальнені характеристики стаціонарних зір

Визначення відстаней до зір. Температури, світності, розміри, маси, густини зір. Спектральна класифікація зір. Діаграма Герцшпрунга-Рессела.

Джерела енергії зір. Температура у надрах зір. Внутрішня будова зір. Подвійні зорі різних типів. Змінні зорі. Пульсуючі змінні. Нові та наднові зорі. Утворення хімічних елементів.

Змістовий модуль 7. Сонце як зоря.

Загальні характеристики Сонця, внутрішня будова, атмосфера, обертання Сонця. Джерело сонячної енергії. Місце Сонця на діаграмі Герцшпрунга-Рессела. Сонячна активність, сонячно-земні зв'язки.

Утворення та еволюція зір. Чорні діри. Сфера Шварцшильда. Пошуки чорних дір.

Змістовий модуль 8. Галактична і позагалактична астрономія.

Наша Галактика . Складові, розмір і спіральна структура Галактики. Склад, маса, чисельність зір.

Обертання Галактики. Міжзоряні газ і пил. Космічні промені. Проблема „прихованої маси”.

Класифікація галактик. Закон Габбла. Червоне зміщення і визначення відстаней до галактик. Просторовий розподіл галактик. Місцева група галактик. Радіогалактики. Квазари.

Поняття Всесвіту в астрономії. Великомасштабна структура нашого Всесвіту. Космологія, космологічні парадокси та принципи. Теорія Великого Вибуху. Основні етапи еволюції Всесвіту.

Співвідношення різних типів матерії у Всесвіті. Темна матерія та темна енергія. Можливість існування позаземного життя у Всесвіті.

Методика вивчення змісту розділу у шкільному курсі астрономії.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години						Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин	Лекційні заняття, год		Семінарські/ Практичні /Лабораторні заняття, год		Теор. зав-ня, к-ть балів			Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів	
			о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.		о/д ф.	з/дист ф.			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	15		2	2	4	2	9	11	2	3	5	
2	15		2		4		9	15	2	3	5	
3	15		2		4	2	9	13	2	3	5	
4	15		2		4		9	15	2	13	15	
5	15		2		4	2	9	13	2	3	5	
6	15		2		4	2	9	13	2	3	5	
7	15		2		4		9	15	2	3	5	
8	15		2	2	4	2	9	11	2	13	15	
Усього за змістові модулі	120		16	4	32	10	72	106	16	44	60	
Підсумковий семестровий контроль залік/екзамен	30						30	30			40	
Загалом			90							100		

5. Темі лекційних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	2	3	4
1	Предмет астрономії. Небесна сфера і закони руху небесних тіл	2	2
2	Методи і засоби астрономічних досліджень	2	
3	Планети Сонячної системи	2	
4	Малі тіла Сонячної системи	2	
5	Космогонія Сонячної системи та відкриття екзопланет	2	
6	Узагальнені характеристики стаціонарних зір	2	
7	Сонце як зоря	2	
8	Галактична і позагалактична астрономія	2	2
Разом		16	4

6. Теми практичних (семінарських/лабораторних) занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	2	3	4
1	Предмет астрономії. Небесна сфера і закони руху небесних тіл	4	2
2	Методи і засоби астрономічних досліджень	4	
3	Планети Сонячної системи	4	2
4	Малі тіла Сонячної системи	4	
5	Космогонія Сонячної системи та відкриття екзопланет	4	2
6	Узагальнені характеристики стаціонарних зір	4	2
7	Сонце як зоря	4	
8	Галактична і позагалактична астрономія	4	2
Разом		32	10

7. Види і зміст поточних контрольних заходів *

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання**	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Теоретичне завдання -	Перевірка знань зі змістового модуля 1:	Знання основних понять. Наскільки зміст презентації розкриває питання	2
	Практичне завдання -	Підготувати презентацію до семінару 1:	Обґрунтування магістрантом методичних особливостей презентації (послідовність матеріалу, проблемність викладу) та її візуального ряду	3
Усього за ЗМ 1 контр. заходів				5
2	Теоретичне завдання -	Перевірка знань зі змістового модуля 2:	Знання основних понять. Наскільки зміст презентації розкриває питання	2
	Практичне завдання -	Підготувати презентацію до семінару 2:	Обґрунтування магістрантом методичних особливостей презентації (послідовність матеріалу, проблемність викладу) та її візуального ряду	3
Усього за ЗМ 2 контр. заходів				5
3	Теоретичне завдання -	Перевірка знань зі змістового модуля 1:	Знання основних понять. Наскільки зміст презентації розкриває питання	2
	Практичне завдання -	Підготувати презентацію до семінару 1:	Обґрунтування магістрантом методичних особливостей презентації (послідовність матеріалу, проблемність викладу) та її візуального ряду	3
Усього за ЗМ 3 контр. заходів				5
4	Теоретичне завдання -	Перевірка знань зі змістового модуля 2:	Знання основних понять. Наскільки зміст презентації розкриває питання	2
	Практичне завдання -	Підготувати презентацію до семінару 2:	Обґрунтування магістрантом методичних особливостей	3

			презентації (послідовність матеріалу, проблемність викладу) та її візуального ряду	
		Тестування 1	10 питань, кожне оцінюється в 1 бал	10
Усього за ЗМ 4 контр. заходів				15
5	Теоретичне завдання -	Перевірка знань зі змістового модуля 1:	Знання основних понять. Наскільки зміст презентації розкриває питання	2
	Практичне завдання -	Підготувати презентацію до семінару 1:	Обґрунтування магістрантом методичних особливостей презентації (послідовність матеріалу, проблемність викладу) та її візуального ряду	3
Усього за ЗМ 5 контр. заходів				5
6	Теоретичне завдання -	Перевірка знань зі змістового модуля 2:	Знання основних понять. Наскільки зміст презентації розкриває питання	2
	Практичне завдання -	Підготувати презентацію до семінару 2:	Обґрунтування магістрантом методичних особливостей презентації (послідовність матеріалу, проблемність викладу) та її візуального ряду	3
Усього за ЗМ 6 контр. заходів				5
7	Теоретичне завдання -	Перевірка знань зі змістового модуля 1:	Знання основних понять. Наскільки зміст презентації розкриває питання	2
	Практичне завдання -	Підготувати презентацію до семінару 1:	Обґрунтування магістрантом методичних особливостей презентації (послідовність матеріалу, проблемність викладу) та її візуального ряду	3
Усього за ЗМ 7 контр. заходів				5
8	Теоретичне завдання -	Перевірка знань зі змістового модуля 2:	Знання основних понять. Наскільки зміст презентації розкриває питання	2
	Практичне завдання -	Підготувати презентацію до семінару 2:	Обґрунтування магістрантом методичних особливостей презентації (послідовність матеріалу, проблемність викладу) та її візуального ряду	3

		візуального ряду	
		Тестування 1	10 питань, кожне оцінюється в 1 бал
Усього за ЗМ 8 контр. заходів			15
Усього за змістові модулі контр. заходів			60

8. Підсумковий семестровий контроль***

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
Екзамен	Теоретичне завдання	Питання для підготовки: Загалом магістрант відповідає на два питання, кожне з яких оцінюється в 10 балів	10 балів – відповідь повна, студент володіє понятійним апаратом астрономії, наводить яскраві і влучні приклади з посиланням на джерела інформації, відповідає на додаткові питання. 9-7 балів - студент володіє понятійним апаратом астрономії, відповідь в основному повна, проте допускає окремі неточності, не завжди називає джерела інформації. 6-4- студент в основному розкриває питання, допускаючи помилки і неточності, не завжди може дати визначення астрономічному поняттю, не посилається на джерела інформації. 3-1 – студент допускає грубі помилки, матеріал викладає фрагментарно, дає визначення астрономічних понять тільки за допомогою викладача, не посилається на інформаційні джерела.	20
	Захист індивідуального методичного завдання	Захист магістрантом конспекту уроку шкільного курсу астрономії та презентації (презентацій) до нього.	Формулювання цілей, відповідність змісту і структури уроку поставленим цілям. Повнота змісту. Актуалізація опорних знань. Методика викладу матеріалу магістрантом. Закріплення знань. Висновки. Домашнє завдання.	20
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

9. Рекомендована література

Основна

1. Андрієвський С.М., Климишин І. А.: Курс загальної астрономії: Навчальний посібник. Одеса : Астропринт, 2007.
2. Головка М. В., Крячко І. П. Астрономія. 11 клас (профільний рівень). 2019. URL: <https://pidruchnyk.com.ua/1272-astronomiya-11-klas-golovko.html>.
3. Климишин І. А., Крячко І. П. Астрономія: Підручник для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : Знання України, 2004.
4. Кононович Э.В., Мороз В.И. Общий курс астрономии: Учебное пособие, Под ред. В.В.Иванова, Москва : МГУ им. М.В.Ломоносова, 2004.
5. Пришляк М. П. Астрономія. 11 клас (рівень стандарту). Харків : Ранок, 2019. 144 с.
6. Сиротюк В., Мирошниченко Ю. Астрономія. 11 клас (рівень стандарту). URL: <https://pidruchnyk.com.ua/1273-astronomiya-11-klas-syrotyuk.html>.

Додаткова

1. Астрономічний енциклопедичний словник / За заг. ред. Климишин І. А. та Корсунь А. О. Львів : Головна астрономічна обсерваторія НАН України, ЛНУ ім. І. Франка, 2003.
2. Астрономічний календар. URL: http://www.mao.kiev.ua/calendar/2016/calendar_2016.htm
3. Current Solar Data. URL: <http://www.n3kl.org/sun/>
4. Planetary Data System (PDS). URL: <http://pds.jpl.nasa.gov/>
5. Страсбургський Центр зоряних даних (Франція). URL: <http://vizier.u-strasbg.fr/viz-bin/VizieR>

Інформаційні джерела

1. Астроосвіта. URL: http://www.astroosvita.kiev.ua/infoteka/infoteka_astroedu_internet-resursy.php.
2. Зорі. URL: <https://zori.org.ua/>.
3. Освітній портал Головної астрономічної обсерваторії НАН України. URL: <http://astroosvita.kiev.ua>.
4. Острів знань. URL: <http://www.ostriv.in.ua/>
5. Он-лайн модель Сонячної системи. URL: <http://www.solarsystemscope.com/>
6. Подорож по Галактиці Молочний шлях. URL: <https://youtu.be/Z0LL811iD1I>.
7. Подорож по Сонячній системі. URL: https://www.youtube.com/watch?v=RcBGYODF5Ks&ab_channel=KOSMO.
8. Сайт NASA. URL: https://www.nasa.gov/mission_pages/newhorizons/images/index.html.
9. «Хаббл» – наше вікно у Всесвіт. URL: <https://youtu.be/y68IH5ZCGco>.
10. Цікава наука. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCMIVE71tHEUDkuw8tPxtzSQ>.
11. Universe Today (Англомовний новинний ресурс з астрономії). URL: <https://www.universetoday.com/>